

חינוך לדמוקרטיה

המרצה: ד"ר אודי כרמי

פרטי התקשרות עם המרצה: טל' נייד: 0544292294

מייל: carmiudi@gmail.com

היקף: 2 ש"ש, דרישות קדם: אין

תקציר:

לדמוקרטיה הגדרות ופרשנויות שונות, אולם כולן מתבססות, לפחות להלכה, על ההנחה שהאדם הוא ערך העומד בפני עצמו: הוא בן חורין ובעל זכויות אנוש הידועות בשם "זכויות טבעיות". זכויות אלה, הכוללות חיים, חירות, שוויון וקניין, נובעות מהאדם עצמו והן אינן תלויות בקשרים החברתיים בין בני האדם. יחד עם זאת, האדם הוא יצור חברתי וככזה עליו לקבל את דעת הרוב. המתח בין זכויות הפרט ורצונו של הרוב יעמוד במוקד הדיון בקורס זה. הקורס נועד להקנות הבנה והכרה בחשיבות הדמוקרטיה הן כבסיס לשמירה על זכויות הפרט, והן כדרך ממשל המייצגת את רוב הפרטים בחברה. החינוך מהווה דרך עיקרית להנחלת הרעיון הדמוקרטי על שני היבטיו.

נושאי הקורס:

1. משטרים לא דמוקרטיים וצורות שונות של ממשל דמוקרטי.
2. הגדרות שונות של הדמוקרטיה.
3. גרסאות שונות של "האמנה החברתית".
4. חיים בחברה רב-תרבותית: הפלורליזם והסובלנות כערכים דמוקרטיים.
5. זכויות וחובות בחברה, זכויות הפרט לעומת רצון הכלל.
6. התבוננות ביקורתית בחברה: חשיפה של מובלעות אנטי-דמוקרטיות בחברה דמוקרטית.
7. זכויות מיעוטים, זכויות קבוצה.
8. צדק חלוקתי.
9. דמוקרטיה ומדינת הלאום.
10. דמוקרטיה בעידן של גלובליזציה.
11. חינוך לדמוקרטיה בחברה רבת-שסעים, המקרה הישראלי.

מטרות הקורס:

- ◆ הכרה של מושגים בסיסיים בדמוקרטיה.
- ◆ הבנת היתרונות של המשטר הדמוקרטי על פני חלופות אחרות.
- ◆ הכרה בנחיצות החינוך לדמוקרטיה כערך וכבסיס לחיים משותפים.
- ◆ הבנה של המציאות החברתית המורכבת בישראל והתמודדות עם דילמות אקטואליות.

מבנה הקורס:

1. הרצאות, דיוני-פורום, ניתוח טקסטים.

2. מבחן.

דרישות הקורס ואופן הערכת הסטודנט:

- קריאת טקסטים לקראת השיעורים לפי דרישת המרצה.
- מבחן מסכם 100 אחוז.

מהלך הקורס וביבליוגרפיה

הערות	פירוט	נושא/שיעור מספר
	מבוא לקורס "חינוך לדמוקרטיה". "צדק חלוקתי" בחברה.	1 מפגש ראשון
ביבליוגרפיה:		
	סוציאל-דמוקרטיה, דמוקרטיה אליטרית, פלורליסטית וליברלית (השתתפותית)	2 הגדרות שונות למושג דמוקרטיה
ביבליוגרפיה:		
<ul style="list-style-type: none"> • סגל, ל' וריכטר, ר' (2007). <u>דמוקרטיה וביקורת</u>. תל אביב: מכון מופ"ת. עמ' 34-41. 		
	דיקטטורה, המשטר האוטוריטרי. צורות שונות של ממשל 'דמוקרטי', "הרפובליקה הדמוקרטית הגרמנית" (1949-1990), חקר מקרה.	3 משטרים לא דמוקרטיים

<p>ביבליוגרפיה:</p> <ul style="list-style-type: none"> • נויברגר, ב' (2004). דמוקרטיות ודיקטטורות: רעיונות, הקשרים, משטרים. רעננה: האוניברסיטה הפתוחה. עמ' 155-168. • פאנדר, א' (2012). <u>שטאזילנד</u>. אור יהודה: דביר. פרקים 1, 20. • טיילור, פ' (2008). <u>חומת ברלין</u>. תל אביב: מטר. 	
<p>4</p> <p>האמנות החברתיות כבסיס לתפיסת העולם הדמוקרטית</p>	<p>הגרסאות השונות של האמנה החברתית ע"פ תומאס הובס, ג'ון לוק וז'ן ז'ק רוסו.</p>
<p>ביבליוגרפיה:</p> <ul style="list-style-type: none"> • נויברגר, ב' (1985). הדמוקרטיה המודרנית: שורשים רעיוניים ותפיסות יסוד, יח' 1 בקורס: <u>דמוקרטיות ודיקטטורות במאה ה-20</u>, רמת אביב: האוניברסיטה הפתוחה. עמ' 22-29. • וסרמן, ה' (2007). <u>עם אומה מולדת</u>. רעננה: האוניברסיטה הפתוחה. עמ' 235-238. 	
<p>5</p> <p>"הרצון הכללי" לעומת רצון היחיד או רצון הרוב</p>	<p>ניתוח משנתו של ז'אן ז'ק רוסו בנושא "הרצון הכללי"</p>
<p>ביבליוגרפיה:</p> <ul style="list-style-type: none"> • פלד, י' (1990). רוסו וביקורת החברה המודרנית, יח' 5 בקורס: <u>תרבות ההשכלה</u>. רמת אביב: האוניברסיטה הפתוחה. עמ' 45-59. • וסרמן, ה' (2007). <u>עם אומה מולדת</u>. רעננה: האוניברסיטה הפתוחה. עמ' 278-284. 	
<p>6</p> <p>הגבלת השלטון הדמוקרטי</p>	<p>הפרדת וביזור מוקדי הכוח רשויות כתנאי לקיומה של מדינה דמוקרטית.</p>

ביבליוגרפיה:		
<ul style="list-style-type: none"> • נויברגר, ב' (1985). הדמוקרטיה המודרנית: שורשים רעיוניים ותפיסות יסוד. יח' 1 בקורס: <u>דמוקרטיות ודיקטטורות במאה ה-20</u>. רמת אביב: האוניברסיטה הפתוחה. עמ' 33-52. 		
7	דמוקרטיה ומדינת הלאום; חינוך לסובלנות, כתנאי לחיים בחברה רב-תרבותית	הדמוקרטיה ומדינת הלאום.
<ul style="list-style-type: none"> • וסרמן, ה' (2007). <u>עם אומה מולדת</u>. רעננה: האוניברסיטה הפתוחה. עמ' 284-278. • אנדרסון, ב' (2000). קהילות מדומיינות, רמת אביב: האוניברסיטה הפתוחה. 		
8	תופעת 'הראיסים' בישראל, חקר מקרה	מובלעות של עבודות בחברה דמוקרטית
ביבליוגרפיה:		
<ul style="list-style-type: none"> • ברוך, נ' ויונס, ס' (2008). נשים ערביות ונשים מזרחיות בשוק העבודה – כרוניקה של עוני ידוע מראש, <u>אתגר</u>, 24. עמ' 34-35. • שורץ, מ' (2008). גסר-אל-זרקא הכפר שמייצא פועלות ניקיון לשפלה. <u>אתגר</u>, 24, 20-22. • ברנשטיין, ד' (1987). המשרתת, העוזרת ועובדת הניקיון: התפתחויות בעבודת הניקיון בחברה הישראלית, <u>מגמות</u>, ל, 1. עמ' 7-19. 		
10-9	1. מבוא להגירה: הגדרה, מושגי מפתח בחקר ההגירה, סקירה של תיאוריות בסוציולוגיה של ההגירה. תנאים מקדמים ומעכבים אינטגרציה חברתית. "העלייה ההמונית" ומאפייניה. מאפייני העלייה מבריה"מ, ייחודה של העלייה, התגבשות החברתית והתרבותית של הקהילה 'הרוסית' בישראל. 2. תופעות של גזענות בחברה.	דמוקרטיה וגלובליזציה; סטריאוטיפ – מהו? תופעות של גזענות
ביבליוגרפיה:		
<ul style="list-style-type: none"> • אנוך, י. (2001). <u>עלייה וקליטה: ניתוח סוציולוגי</u>, יח' 1 בקורס "ישראל בעשור הראשון", האוניברסיטה הפתוחה, רמת אביב. עמ' 71-116. 		

<ul style="list-style-type: none"> • ריצר, ג. (2006). <u>תיאוריות סוציולוגיות מודרניות</u>, האוניברסיטה הפתוחה, רעננה. • מירסקי, י. (2005). <u>ישראלים סיפורי הגירה</u>, צבעונים, מבשרת ציון. • ה' (2008). מהו צבעו של הערבי? מבט ביקורתי על משחקי צבע. בתוך: י' שנהב וי' יונה (עורכים), <u>גזענות בישראל</u>, ירושלים: הקיבוץ המאוחד. עמ' 76-92. • בן אליעזר, א' (2008). "כושי סמבו, בילי-בילי-במבו": כיצד יהודי הופך שחור בארץ המובטחת. בתוך: י' שנהב וי' יונה (עורכים), <u>גזענות בישראל</u>, ירושלים: הקיבוץ המאוחד. עמ' 130-157. 		<p align="center">11 הפילוסופיה של החינוך</p>
<p align="right">ביבליוגרפיה:</p> <ul style="list-style-type: none"> • יונה, י', 'חינוך לפלורליזם תרבותי בחברה רב תרבותית', בתוך: נ' אלוני (2005), <u>כל שצריך להיות אדם</u>, הקיבוץ המאוחד ומכון מופ"ת, עמ' 152-159. • אבינון, י', 'שפה חינוך ופוליטיקה', בתוך: נ' אלוני (2005), <u>כל שצריך להיות אדם</u>, הקיבוץ המאוחד ומכון מופ"ת, עמ' 160-165. • תמיר, י', 'מערכת החינוך וגבולות הפלורליזם התרבותי בחברה רב-תרבותית', בתוך: נ' אלוני (2005), <u>כל שצריך להיות אדם</u>, הקיבוץ המאוחד ומכון מופ"ת, עמ' 156-159. 		
	<p align="center">שאלות לדיון: כור היתוך – "קערת הסלט". חינוך פלורליסטי משותף – פרטיקולרי</p>	<p align="center">12 חינוך לרב-תרבותיות הלכה למעשה</p>
<p align="right">ביבליוגרפיה:</p> <ul style="list-style-type: none"> • עזר, ח' (2004). <u>רב-תרבותיות בחברה ובבית הספר</u>. רעננה: האוניברסיטה הפתוחה. עמ' 13-25; 33-43; 73-75; 77-81. 		
	<p align="center">פתרון מחלוקות חברתיות בעידן פוסט מודרני</p>	<p align="center">14-13 חינוך לדמוקרטיה בעידן הפוסט-מודרני</p>

ביבליוגרפיה:

- נויברגר, בי (2000). החינוך הוא תנאי הכרחי (לא תמיד תנאי מספיק) לדמוקרטיה, פסיפס, מוסף מיוחד.
- סגל, לי וריכטר, רי (2007). דמוקרטיה וביקורת. תל אביב: מכון מופ"ת. עמ' 78-117.
- עדי אופיר, 'תשע עקרונות של עמדה פוסט-מודרנית', בתוך: א' גור-זאב (עורך), חינוך בעידן השיח הפוסט-מודרני, מאגנס, ירושלים תשנ"ז, עמ' 148-160.
- גורביץ, די (2003). שאלת הצדק בעידן הפוסט-מודרני. נקודת מפגש, 1, א', עמ' 14-30.